

Ольга Мічуда, студентка III курсу
кафедри музичної фольклористики
Львівської національної
музичної академії
імені М. В. Лисенка
(науковий керівник – Лариса Лукашенко,
кандидатка мистецтвознавства,
доцентка КМФ)

ЩЕДРУВАННЯ В СЕЛІ НОВА МОЩАНИЦЯ: ОБРЯД ТА НАСПИВИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВЛАСНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ 13 СІЧНЯ 2022 РОКУ)

Село Нова Мощаниця є колишнім присілком села Стара Мощаниця, де будувалися нові обійстя, звідки імовірно й пішла назва. Загалом на цій території по сусідству розташовано три села із назвою Мощаниця: Стара, Мала та Нова, що мабуть колись були одним селом [4].

В досліджуваному селі є 12 кутків (певні частини села), що мають свою територію, свої вулиці, свої назви. Серед таких кутків є: Руди, Грицани, Зарів, Капітули, Терни та інші [4]. Власне в одному з цих кутків, а саме Терни, вдалося зафіксувати обряд щедрування.

Провідницею цього дійства стала очільниця місцевого гурту «Родовід» пані Любов Романюк, яка на жаль, вже відійшла у вічність¹. Учасниками гурту щедрувальниць були кілька співачок з «Родоводу», а також жінки, які проживали в цій частині села.

Комплекс різдвяно-новорічних обрядодій у Новій Мощаниці пов'язаний із трьома головними святами – Різдво, Василя та Йордан². У Святий вечір 6 січня перед Різдвом із сходженням першої зірки на небі,

¹ Фольклорний гурт «Родовід» існує вже понад 30 років. Він є активним учасником різноманітних конкурсів, фестивалів та оглядів художньої самодіяльності. Репертуар колективу складають обрядові та необрядові пісні, також його учасниці на сцені відтворюють традиційні сільські обрядодії [3, с. 24].

² В 2022 році новорічно-різдвяні святкування відбувались за старим календарем, 2 тижні пізніше нинішнього.

збираються на святкову пісню вечерею. Обов'язковим елементом Різдва був «дідух».

На наступний день відбувався обряд колядування, який здійснювали і молодь, і діти, і старші люди, але окремими гуртами. Також були гурти, які збирали на церкву. Зі слів інформанток, місцеві хлопці також часто влаштовували вертепи, перед цим самі виготовляли костюми дійових осіб та проводили репетиції.

Вечір напередодні дня Святого Василя у Новій Мощаниці називають «меланкою». Зі слів інформанток, у давнину в селі була традиція водіння Меланки, причому як парубочої, так і дівочої. У цих дійствах брала участь вся молодь. У парубочій Меланці головним персонажем був хлопець, переодягнений у жіночий костюм. У жіночій Меланці найгарнішу дівчину вбирали «як наречену» і також вибирали ще одну дівчину в якості «нареченого», яку перевдягали в чоловічий костюм. Але зараз цей обряд вже не проводиться, адже молоді в селі вже майже не залишилось. Проте, є ще деякі щедрівники, це зазвичай дівчата, які, за традицією села, ходять щедрувати до хлопців, а на Різдво хлопці навпаки ходять колядувати до дівчат.

Люди ж старшого віку щорічно проводять обряд щедрювання кутками. Збираються мешканці кожного кутка, обходять всі його хати та щедрують із супроводом дзвіночка. Перед співом виконавці просять господарів дому дозволу щедрувати, зазвичай словами: «Пане господарю, дозвольте щедрувати!». А саме щедрювання могло супроводжуватися віншуваннями, в яких висловлюють побажання достатку, миру, здоров'я, любові тощо господарям будинку: *«Поздоровляєм вас з Старим Новим Роком! Дай Боже жити, всі святочкі проводити, другого року дочекати з миром, з покоєм, з дітками, з приятелями – всім миром християнським!»*

Після цього господарі дають гроші, які виконавиці збирають на церкву, рідше різні солодощі та гостинці, а іноді запрошують у будинок на гостину. Закінчується обряд спільною святковою вечерею, на яку збираються всі щедрувальниці.

На наступний день, Святого Василя, ідуть в церкву, а хлопці ходять посівати оселі житом та пшеницею.

На третє свято, Йордан, вранці відбувається церковна служба, потім хресний хід до місцевої річки Збитинки, де священник святить воду в

ополонці. Після цього освячену воду набирають додому і господар дому окропляє всіх мешканців оселі.

Під час обряду щедрування гуртом співачок було виконано 7 наспівів, що репрезентують 5 мелотипів зимового жанрового циклу. Варто зазначити, що серед творів трапилися групові мелодії, тобто такі, з якими виконується декілька поетичних текстів [2, с. 231]. Так, було записано дві щедрівки на мелотип V66;44₂ – «А в Єрусалимі дзвони задзвонили» та «Васильова мати пішла щадрувати» із рефреном «Щедрий вечір, святий вечір! Добрим людям на здоров'я». Це дванадцятискладова форма з подвійним рефреном R44 з музично-ритмічною схемою на основі висхідного іоніка //111122/111122//:1122/1122:// [2, с. 240].

Наступна, споріднена із попередньою трирядкова форма V44;44₂, репрезентована двома творами «Ой сивая та і зозуленька» та «Ой у полі плужок оре» із базовим диспндеєм в основі та рефреном «Щедрий вечір, добрий вечір! Добрим людям на весь вечір». Ще одним різновидом є дворядкова композиція («Прилітала ластівонька») із коротшим рефреном V44;44.

Поодинокими зразками представлені наступні мелотипи – 444 з однорядковою строфою («Ой там з-за гори та чорная хмара» + рефрен «Святий вечір») та 55;45 з дворядковою строфою та міжстрофовим рефреном «Щедрий вечір» («Ой в ліску, в ліску»).

Підсумовуючи, слід зазначити, що наспіви на основі диспндея із дворядковим, рідше однорядковим рефреном на основі висхідного іоніка є домінуючими в місцевій традиції щедрування. Серед них зустрічається два різновиди: 1) із стабільним дробленням перших двох складонот, що утворює сталу ритмічну структуру /111122/ та 2) нормативний спондеїчний чотирискладник. Очевидно, що такі твори потрібно зарахувати до мікстових, де поєднуються форми з чотирискладовою основою з «макросім'єю висхідних іоніків» [1, с. 188].

На завершення хочу поінформувати, що в листопаді цього року відбулася наступна експедиція, підготована мною та організована за участі ПНДЛМЕ у сусідні із Новою Мощаницею села: Клинци, Здовбиця, Майдан та Грядки, що розташовані у долині річка Збитинка, де разом із іншими жанрами репертуару було зафіксовано низку зимових наспівів. Їх дослідження в перспективі дозволить проаналізувати спільні та відмінні елементи, а також виявити загальну картину обрядових

обставин та мелотипології зимового жанрового циклу локусу верхів'я річки Збитинка.

Список використаної літератури та джерел

1. *Клименко Ірина*. Обрядові мелодії українців у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву: типологія і географія. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2020. Т. 1: Монографія. 360 с.
2. *Луканюк Богдан*. Курс музичного фольклору: В 3кн. / Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка; Кафедра музичної фольклористики; Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології. Львів: СПОЛОМ, 2022. Кн.1: Лекції. С. 231–240.
3. *Мічуда Ольга*. Обрядові наспіви села Нова Мощаниця у репертуарі місцевого фольклорного ансамблю «Родовід» // IV Конференція молодих дослідників народної музики (4 грудня 2021 року, м. Львів): Тези. С. 24–26.
4. Село Нова Мощаниця. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D1%89%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F (Дата звернення: 29.11.23 р.).